

NMMAGAZINE

AUGUSTUS 2017

- 2 Van de voorzitter
- 3 Luchtlandingen in Indië
- 8 Onder Nederlandse vlag: Bronbeek, een koninklijk geschenk voor oud-militairen
- 14 Nederlandse luchtvaarttroepen in Nederlands-Indië
- 18 Van as tot as: Mariniersbrigade voor Nederlands-Indië
- 23 Vrijwilliger in het NMM

VRIENDEN
NATIONAAL
MILITAIR
MUSEUM

BESTE VRIENDEN,

Voor u ligt weer een nieuw exemplaar van ons NMMagazine. Ik hoop dat u het met mij eens bent dat de redactie erin is geslaagd om al in een paar uitgaven een mooi magazine te creëren. Er wordt nog aan gewerkt om alle magazines ook op onze site te plaatsen zodat ze altijd bereikbaar blijven. Ook deze keer is er weer een mooi magazine met interessante artikelen op uw deurmat gevallen.

Het is zeventig jaar geleden dat Nederland probeerde het gezag over Nederlands-Indië te herstellen. Nadat Japan had gecapituleerd, zag Nederland zich geconfronteerd met de onafhankelijkheid van Indonesië. Dat ging Nederland veel te ver. Er was in Den Haag bereidheid om de Verenigde Staten van Indonesië te erkennen. De republiek zou deel uitmaken van deze Verenigde Staten en tegelijk ook van ook het Koninkrijk, met Wilhelmina als staatshoofd. Soekarno dacht hier anders over.

Nederland was vastbesloten het gezag te herstellen en bereid ver te gaan. Er werden Nederlandse militairen gestuurd. Zo raakte ons land verzeild in een heuse guerilla oorlog. Militair gezien was Nederland sterk, maar de guerilla tactieken en de internationale druk op Nederland zorgden toch dat Indonesië een onafhankelijke staat werd. In dit nummer is een

aantal artikelen opgenomen over de verschillende eenheden tijdens die roerige jaren.

We kunnen terugkijken op een geslaagde vriendendag op 1 april. De combinatie van een bezoek aan de tentoonstelling met de lezing waarin Dirk Staat het hoe en waarom van deze tentoonstelling heeft uitgelegd, werd zeer goed ontvangen. Dat er een gemêleerd gezelschap van vrienden met zowel een SVLM als een SVMLM achtergrond aanwezig waren, was voor het bestuur een teken dat we op de goede weg zijn. Natuurlijk was er ook opbouwende kritiek en hebben we weer punten ter verbetering gevonden.

De bijzondere luchtvaartshow met historische vliegtuigen die in augustus bij het NMM zou plaatsvinden is verplaatst naar 2018. In plaats daarvan vindt op

zaterdag 19 en zondag 20 augustus het evenement 'Te Paard!' plaats: "Bataafse ruiters op kleine, wendbare paardjes. Geharnaste ridders op zware strijdrossen. Mongoolse boogschutters die veel stof doen opwaaien...". Op www.nmm.nl vindt u meer informatie. Het bestuur probeert voor de vrienden een regeling te treffen zodat u voor een gereduceerd tarief naar dit mooie spektakel kunt gaan kijken.

Ik wijs u verder nogmaals op de vriendendag op Maritiem Vliegveld De Kooij op 1 november aanstaande. Er is een interessant programma samengesteld, maar er is helaas een maximum aan het aantal deelnemers: vol = vol. Als de uitnodiging bij u binnenkomt, wacht dan niet te lang met aanmelden.

Het bestuur denkt ook aan de toekomst en verjonging van het bestuur staat hoog op de agenda. Als eerste stap zal op 11 augustus mevrouw Ankie Elders toetreden tot het bestuur. In het volgende NMMagazine zal zij zich kort aan u voorstellen.

Ik hoop velen van u bij het Paardenspektakel en bij de vriendendag te ontmoeten.

Freek Groen

LUCHTLANDINGEN IN INDIË

DOOR RINK GERCAMA

Na de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 kon Nederland gedurende een cruciale periode geen invloed uitoefenen op haar kolonie. Op het moment dat de nationalistische leiders Soekarno en Hatta de Republiek Indonesia uitriepen, waren er naar schatting 250.000 Japanse militairen in de archipel. Een groot aantal Nederlanders en autochtone KNIL-militairen verbleef in gevangenschap. De Britse troepenmacht in Zuidoost-Azië nam de “reoccupation of key-areas” op zich, maar was niet bij machte het geweld tegen de oude koloniale machthebbers en minderheidsgroepen tijdens de zogeheten Bersiap-periode te beteugelen. In beginsel had ook de Japanse bezetter een handhavende rol, maar daar viel weinig van te verwachten. De weinige beschikbare KNIL-eenheden – heropgericht met militairen die rechtstreeks uit krijgsgevangenschap kwamen – konden evenmin veel uitrichten. Troepen uit Nederland werden pas in maart 1946 toegelaten door de Britten.

Na de verovering van vliegveld Magoewo maakt gevechtsgroep M zich omstreeks 8:15 uur gereed voor de verdere opmars richting Djokjakarta. (NIMH)

Terwijl in de loop van 1946 de legeropbouw op stoom kwam, en de Britse troepen stapsgewijs Nederlands-Indië verlieten, opende de Nederlandse regering onderhandelingen met de Republiek Indonesia. Het overleg leidde tot het Akkoord van Linggadjati (15 november 1946). De uitvoering van het akkoord mislukte echter. Intussen raakten Nederlandse troepen verwickeld in een complexe guerrillastrijd, zonder veel uitkomst op een beslissing. Een groot offensief zou de militaire situatie moeten doen kantelen.

Operatie Product

In een poging het gezag te herstellen en de situatie in Indonesië in het voordeel van Nederland te beslechten, gaf de regering in Nederland haar fiat voor operatie Product. “De Nederlandse troepen zijn nu eenmaal niet voor niets naar Indië gegaan”, gaf de toenmalige premier Drees de ministerraad te verstaan. In de overwegingen speelde, behalve het herstel van het koloniale gezag, ook de economische last van de grootschalige inzet in Indië een rol. De wederopbouw van Nederland, zo kort na de Bevrijding, vroeg om inzet van alle middelen. Een snelle beslissing in Indië stond daarom hoog op de agenda’s in Den Haag. Op 21 juli 1947 startte operatie Product die als doel had de

economisch belangrijke gebieden op Java en Sumatra onder Nederlandse controle te brengen. De hoofdstad van de Republiek Indonesia, Yogyakarta, mocht echter onder geen beding worden binnengetrokken, omdat dit wel eens tot een negatieve reactie van de internationale gemeenschap kon leiden. Het diplomatieke gebaar miste zijn uitwerking. De Verenigde Naties sommeerden de Nederlandse regering het offensief te beëindigen en een staakt-het-vuren overeen te komen met het Indonesische nationale leger, de Tentara Nasional Indonesia (TNI).

Operatie Kraai

Product, oftewel de Eerste Politieonele Actie, was in militair opzicht redelijk succesvol, maar ‘orde en rust’ bracht de operatie niet. Het Renville-akkoord (januari 1948), waarin Product uitmondde, zorgde wel voor enige de-escalatie, maar dat bleek van korte duur. Nadat ook de uitvoering van dit akkoord faalde, kregen de ‘havikken’ in het Nederlandse kamp de overhand. Zij namen geen genoegen met de uitkomst van operatie Product. Het moest maar eens gedaan zijn met de Republiek, vond een aantal invloedrijke figuren, waaronder generaal Simon Spoor, en de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon in Nederlands Indië, oud-premier

Louis Beel. Ondanks de toenemende internationale druk – vooral van de Verenigde Staten – kreeg generaal Spoor zijn zin: operatie Kraai kreeg zijn beslag.

In tegenstelling tot operatie Product, toen veel Nederlandse oorlogsvrijwilligers meevochten, bestond de Nederlandse troepenmacht ten tijde van Kraai grotendeels uit dienstplichtigen die vaak niet de gevechtskracht hadden zoals hun voorgangers. De vraag was dan ook of de Nederlandse troepen in staat waren om een risicovolle en complexe operatie uit te voeren. De tegenstander was juist beter voorbereid dan in augustus 1947. De TNI en andere gevechtsgroepen hadden veel ervaring opgedaan met guerrilla en de logistieke ondersteuning beter geregeld.

Sumatra was slechts een zijtoneel tijdens operatie Kraai. Het ging vooral om een grondoffensief in Midden-Java, dat de Mariniersbrigade ondersteunde met een amfibische landing op de noordkust. Het zwaartepunt lag bij Yogyakarta. Hier zou het Korps Speciale Troepen een luchtlandingsoperatie uitvoeren, het vliegveld veiligstellen en, nadat luchtmobiele infanterie was gearriveerd om de bewaking over te nemen, optrekken naar Yogyakarta

Nederlandse militairen brengen tijdens hun opmars in een buitenwijk van Djokjakarta een mortier in stelling. (NIMH)

om de Republikeinse hoofdstad te nemen. Het uiteindelijke doel was de gevangename van de voltallige regering-Soekarno en de legerleiding van het TNI.

De strijd om Yogyakarta

Na een dag uitstel was het zo ver. Op 19 december 1948, rond vijf uur in de ochtend, stegen van verschillende vliegvelden toestellen op om de troepenmacht naar het vliegveld Maguwo bij Yogyakarta te vervoeren. In de dagen voorafgaand waren in het geheim 37 Dakota's en begeleidende toestellen op verschillende plaatsen bijeengebracht. Tien Dakota's waren afkomstig van de luchtsrijdkrachten, zeven van de Marine Luchtvaartdienst en nog eens tien van de KLM, inclusief het KLM burgerpersoneel dat in allerijl was gemilitariseerd. De para's waren voorzien van kaarten en wisten tot in detail wat hun taak was als men eenmaal aan de grond zou staan. De toestellen vlogen, ieder met een eigen koers, richting Yogyakarta. Tijdens de laatste etappe werd gevlogen op een speciaal daartoe uitgebracht radiobaken met de codenaam 'Torenavalk' op de Hr.Ms. Banda. Tijdens die laatste etappe hesen de para's hun parachutes om en wachtten zij op het groene licht. Om 06.45 kwam dat groene licht. Tegelijkertijd werden boven Yogyakarta 1.500 dummy-troepen en duizenden pamfletten neergelaten. De verwarring

aan Indonesische zijde naar verluidt was groot.

De afsprong was laag, op zo'n 120 meter, om de tijd dat de para's in de lucht hingen te verkleinen. In die afdeling was men namelijk het meest kwetsbaar. De 47 legerkadetten van de TNI die belast waren met de verdediging van het vliegveld, hadden geen kans om tijdig te reageren. Door

de drieste aanval van de para's bleef het meeste verzet uit. Een man die de verkeerstoren uit kwam rennen met een wapen werd door de troep, belast met de inname van die zelfde toren, met een salvo uitgeschakeld. De tien man sterke demolitiegroep kweet zich intussen van haar taak om de baan veilig te stellen. De gevreesde ondermijning van de start- en landingsbaan bleek echter ongegrond: de ontstekers waren nog niet geplaatst. Vanaf 08.00 werd de baan vrijgegeven en konden de resterende KST'ers en infanterie landen. Het

De Indonesische president Soekarno op vliegveld Magoewo voor zijn gedwongen vertrek naar Sumatra. Rechts de Nederlandse eerste-luitenant Bakker. (NIMH)

Drie militairen van het Korps Speciale Troepen tijdens hun opmars naar Djokjakarta bij een wegwijzer die een afstand van 3 km tot de te in te nemen stad aangeeft. (NIMH)

van een kruispunt ontving de groep vuur vanuit de richting van het paleis en vanuit Fort Vredeburg. Sergeant Vergeer, die goed bekend was in Yogyakarta doordat hij daar voorheen een tijd gelegerd was geweest, besloot zich los te maken uit zijn dekking en met een Soendanees collega in één keer naar het paleis te rennen om de vijand, die zich in en voor het paleis bevond, vanuit de flank onder vuur te nemen. "Ik ben opgesprongen en rende voor het postkantoor langs dwars over de Kadasterstraat naar het gebouw van de Nederlandse Handelsmaatschappij", zo vertelde Vergeer. "Van daar in één run over de straat Ngabean naar de plaats waar de Sociëteit was. De Soendanees soldaat, bewapend met een Lee Enfield met geweergranaat, volgde mij". Onderwijl werd op beide militairen gevuld. Tussen de Sociëteit en het paleis was een vrij hoge muur. Daar vonden Vergeer en diens kompaan dekking. Met een geweergranaat werd getracht het paleis onder vuur te nemen. "Dat was echter niet mogelijk, want zodra wij over de muur keken om een gericht schot af te geven, werden we zelf onder vuur genomen", aldus Vergeer. In de hoop er bij de tegenstander in

vliegveld was ingenomen, ten koste van enkele verstuurde Nederlandse enkels en een tiental gewonden en gesneuvelden aan de zijde van de TNI. Voorts begon het KST aan de negen kilometer mars naar de stad. Bij de suikerfabriek langs de weg naar Yogyakarta werden zestig TNI'ers overrompeld door het KST, die vernuftig gebruikmakend van een vrachtwagen, zich ineens tussen de

Indonesiërs bevonden. Alle TNI'ers werden daarbij uitgeschakeld. Bij de kampong Padasan werd de groep in drie kolonnes opgedeeld. Een van deze kolonnes moest zo snel mogelijk doorstoten naar het paleis voordat de Republikeinse regering de kans zou krijgen te ontvluchten. Tegen drie uur 's middags bereikte deze groep het paleis. Bij het naderen

en rondom het paleis wat schrik in te jagen, gooide Vergeer vervolgens een handgranaat over de muur. Dat hielp blijkbaar, want enkele ogenblikken later verscheen een witte vlag, gedragen door een officier. Tot Vergeers verbazing vertelde de officier dat Soekarno en diens regeringsmensen nog in het paleis waren. Vergeer gaf hem toen opdracht het paleis weer in te gaan en Soekarno te sommeren naar buiten te komen. Hij moest hem zeggen dat de Hollanders er waren en hem wilden spreken. Een moment later kwam de officier weer naar buiten met de mededeling dat de president nog niet klaar was om naar buiten te komen, waarop Vergeer dreigde het paleis opnieuw onder vuur te nemen. De officier ging weer naar binnen en een ogenblik later kwamen Soekarno, Hatta en de overige politiek leiders naar buiten. De missie leek geslaagd, maar dat was slechts schijn. De legerleiding van de TNI was enkele dagen eerder vertrokken naar een ander gebied, buiten bereik van de Nederlandse troepenmacht. En Soekarno, Hatta en de andere politici waren

welhaast onkwetsbaar door de grote internationale druk die op Nederland werd uitgeoefend. Een militaire overwinning was Kraai evenmin. Op de kaart leken de vorderingen van het Nederlandse leger heel wat, maar de daadwerkelijke controle over de veroverde gebieden was uiterst beperkt.

De volgende dagen werden er in de omgeving van Yogyakarta nog acties uitgevoerd bij Kalioerang, Klaten en Kota Gedeh. Op 23 december keerde de Para-gevechtsgroep terug naar Bandoeng. Op 27 december vertrokken de grondtroepen van het KST per schip naar Padang op Midden-Sumatra.

Internationale reactie

De inname van de stad kreeg internationaal veel aandacht. Zo ook in de Verenigde Staten, waar zeer kritisch werd gekeken naar de Nederlandse aanwezigheid in Indonesië. De Marshall-hulp aan Nederland werd gekort om haar koloniale aspiraties te temperen,

terwijl ook de VN de diplomatieke druk verder opvoerden. Op 24 december 1948 riepen de VN-Veiligheidsraad opnieuw op tot een staakt-het-vuren. Operatie Kraai bereikte in januari 1949 zijn einde. Een wapenstilstand kwam uiteindelijk in augustus 1949 tot stand. Maar de strijd bleef oplaaien. In 1949 zouden zelfs de meeste slachtoffers vallen, meer dan in de voorgaande jaren tezamen.

Het koloniale beleid in Nederlands-Indië was bankroet. Het Nederlandse gezag taande zienderogen, terwijl de Republik Indonesia en de TNI al in grote gebieden de dienst uitmaakten. Het was zinloos de bloedige strijd langer voort te zetten. De militairen waren moe gestreden. Beide partijen maakten zich in de schaduwen van het conflict schuldig aan terreur en onwettig geweld. Nota bene het KST, dat zich bij de vermeestering van Yogyakarta van zijn professionele kant liet zien, toonde weinig respect voor het oorlogsrecht.

Uitzicht over het door de Nederlandse troepen veroverde vliegveld Magoewo bij Djokjakarta vanaf de verkeerstoren. (NIMH)

'ONDER NEDERLANDSE VLAG':

BRONBEEK EEN KONINKLIJK GESCHENK VOOR OUD-MILITAIREN

DOOR ESTHER RONNER

Op de grens van Arnhem en Velp ligt aan de Velperweg landgoed Bronbeek, vestigingsplaats van het Koninklijk Tehuis voor Oud-militairen en Museum Bronbeek. Het tehuis biedt ouderenzorg aan alleenstaande oud-militairen van de Nederlandse krijgsmacht en het voormalig Koninklijk Nederlands-Indisch Leger(KNIL). In het museum staat het koloniale verleden van Nederland centraal. Op het landgoed bevinden zich monumenten die refereren aan dat Indische verleden. Defensie draagt zorg voor de kosten van gebruik en instandhouding van het landgoed. Over de ontstaansgeschiedenis en de ontwikkeling van het landgoed en zijn bewoners leest u in het volgende artikel.

Wie vanaf de Velperweg door het fraai gevormde hekwerk de oprijlaan van het landgoed betreedt, ziet te midden van een parkachtig landschap enkele monumentale gebouwen verrijzen. Op het gazon ter linker zijde van de oprijlaan staat een standbeeld de krijgsgod Mars verbeeldend, als ook enkele monumenten, en ter rechter zijde van de oprijlaan springt een enorm kanon in het oog. Even verderop, bij een kruising van lanen, komt men bij een monument dat twee militairen voorstelt, ter weerszijde van een plaquette met de inscriptie 'KNIL 1814-1950', een verwijzing naar het verleden van bewoners van het landgoed. Waarom kwamen zij juist hier terecht? Om antwoord op die vraag te geven is een terugblik in de geschiedenis van het landgoed nodig.

Geschiedenis van het landgoed

De geschiedenis van het landgoed gaat terug naar de eerste helft van de 19de eeuw.

In die tijd lagen er in dat gebied percelen bos, akkers en weiden binnen een rechthoekig lanenstelsel. Het terrein van het huidige Bronbeek maakte deel uit van een groter gebied dat zich uitstrekte ter weerszijde van de Velperweg en Het Langewater werd genoemd. In 1816 kocht de in Rheden geboren rentenier Hermen Steijgerwalt (1768-1830) het stuk grond om enkele jaren daarna delen van de grond weer te verkopen. Het gebied van het tegenwoordige landgoed ter grootte van ruim acht hectare behield hij om er vervolgens een landhuis op te laten bouwen. Na de dood van Steijgerwalt in 1830 verkocht zijn weduwe het goed dat in het testament van haar overleden echtgenoot werd aangeduid met 'Bronbeek', een naamgeving die verwijst naar een bron die op het landgoed ontspringt waarmee beekjes worden gevoed (zie foto pag. 11). Latere eigenaren verbouwden het landhuis in de jaren veertig van de negentiende eeuw tot een villa in neoclassicistische stijl en verfraaiden de parkaanleg.

In 1854 koopt koning Willem III het landgoed voor 75.000 gulden. Wat de beweegredenen van de koning

zijn geweest voor de aankoop is nooit duidelijk geworden. Volgens een overlevering zou de koning het landgoed voor zijn moeder, koningin-weduwe Anna Paulowna, hebben gekocht maar daarvoor is geen bewijs. Zeker is dat zij nooit op het landgoed heeft gewoond. Feit is wel dat koning Willem III nooit vrede heeft gehad met de grondwetswijziging van 1848 en meende dat daardoor in het landsbestuur aan hem een veel te bescheiden plaats was toebedeeld. De koning was conservatief en stond met zijn politieke opvattingen lijnrecht tegenover Thorbecke (1798-1872) die het liberalisme voorstond en de grondlegger is geweest van de parlementaire democratie in Nederland. Koning Willem III kon niet voorkomen dat Thorbecke minister van Binnenlandse zaken werd en op die post een begin kon maken met de verdere invulling van de Grondwet. Misschien was de aankoop van het landgoed Bronbeek een tegenoffensief van de koning om in elk geval in een groot deel van de provincie Gelderland, waar Thorbecke juist in die tijd een liberale commissaris van de koning had benoemd, het voor het zeggen te hebben. De koning bezat immers ook het verderop gelegen paleis Het Loo, waar hij in de

Uit de tentoonstelling 'Nieuw Licht'
Achterzijde van paleis Buitenzorg (1881)
(collectie museum Bronbeek)

zomermaanden graag verbleef. In de jaren dat de koning Bronbeek in bezit had, heeft hij er slechts gelogeed, niet gewoond, en bekend is dat hij het landgoed diverse malen heeft gebruikt voor geheim overleg om Thorbecke tegen te werken. Het zou een reden voor de aankoop kunnen zijn geweest, maar het blijft een aanneme. Na aankoop van het landgoed liet de koning de villa door architect Camp met twee zijvleugels en een voorgalerij uitbreiden. Het park werd verrijkt met uitheemse sierbomen, groenblijvende en bloeiende sierheesters, rozen en kleurige perkplanten.

landgoed aan de Staat schenkt onder de voorwaarden dat het landgoed nimmer een andere bestemming zal krijgen dan waartoe het is geschonken, namelijk een Koloniaal Militair Invalidenhuis en dat de Staat vanaf 1 januari 1860 alle kosten voor haar rekening zal nemen. De Staat accepteerde de schenking. Over de argumenten van de koning om het landgoed aan de Staat te schenken bestaan ook weer verschillende theorieën. Volgens Rochussen (1797-

conservatieve monarchale politiek. Maar feit is wel dat de koning zeer begaan was met het lot van de uit Indië terugkerende, vaak geestelijk en lichamelijk beschadigde militairen. Bovendien hadden onderofficieren en manschappen indertijd nauwelijks voldoende middelen om rond te komen en van een welverdiende oude dag te genieten. Lotsverbetering voor Indische militairen zou positief kunnen uitwerken op de werving voor het Indische leger en daar waren zowel de koning, als opperbevelhebber van het leger, als ook de Staat zeer bij gebaat.

Het idee om een invalidenhuis voor koloniale oud-militairen te stichten was al eerder geopperd door baron Forstner van Dambenoy (1792-1870), luitenant-generaal der infanterie en minister van Oorlog. Om dat idee gestalte te geven werd een commissie in het leven geroepen. Hoe zou zo'n invalidenhuis eruit moeten gaan zien? Ter inspiratie werd naar Hôtel National des Invalides in Parijs en het Royal Hospital Chelsea in Engeland gekeken. Eerstgenoemd militair invalidenhuis was al in 1671 door koning Lodewijk XIV opgericht, groots opgezet en bood onderdak aan zo'n 4000 militairen. In navolging van het Franse voorbeeld werd door de Engelse koning Karel II in 1682 The Royal Hospital Chelsea gesticht. Dit invalidenhuis was veel kleiner van opzet dan Hôtel des

Bronbeek, westzijde

10

Schenking

Koning Willem III heeft het landgoed slechts vijf jaar in bezit gehad. Op 28 september 1859, dus vijf jaar na aankoop, werd ten overstaan van notaris Bervoets een akte gepasseerd waarbij koning Willem III zijn

1871), voormalig gouverneur-generaal van Nederlands-Indië en minister van Koloniën onder koning Willem III, zou de schenking van de koning in het licht moeten worden gezien van het verhogen van de populariteit van de koning en het versterken van zijn

Invalides in Parijs. Koning Willem III gaf de voorkeur aan een kleinere opzet omdat het anders veel te duur zou worden. Hij wilde de opname van invaliden beperken door geen officieren op te nemen, maar slechts nauw omschreven categorieën gegageerde oud-militairen die er ofwel minstens 40 jaar trouwe dienst (of 20 tropenjaren) op hadden zitten en bovendien 55 jaar of ouder waren, ofwel oud-militairen die wegens verwondingen of lichamelijke gebreken opgelopen tijdens de militaire dienst ongeschikt waren geworden om nog ingezet te worden.

Architectuur en bewoners

Om het militair invalidenhuis vorm te geven werd op 1 februari 1858 rijksbouwmeester Willem Nicolaas Rose (1801-1877) aangesteld die met een ontwerp kwam dat in eerste instantie niet de goedkeuring van de koning kon wegdragen. De koning wilde dat in het ontwerp veel meer zijn doel werd nagestreefd namelijk een ontwerp dat de bewoner met trots zou vervullen en waarmee de stichter en de bouwer grote sier zouden maken. Bovendien wilde de koning dat de oud-militair zijn oude dag te midden van herinneringen aan zijn leven in de koloniën zou slijten.

Het zou een gebouw moeten worden dat plaats bood aan 200 bewoners, traplopen moest worden beperkt, dus een gebouw met een begane grond en slechts één verdieping. Een gebouw ook met een monumentaal karakter en juiste maatverhoudingen. Het ontwerp van Rose mondde uit in een 110 meter breed gebouw, met in het midden en op de uiteinden vooruitspringende paviljoens. In de muur aan de voorzijde van het gebouw werden rondbogenvensters aangebracht die zorgden voor optimale lichtinval. In de topgevel van de middenpartij prijkte het gietijzeren borstbeeld van de schenker en beschermheer. Uit veiligheidsoverwegingen werd veel ijzer gebruikt, in de kapconstructie, de balustrade en de goot,

Het KNIL monument, gemaakt door Thérèse de Groot-Haider

de trappen, de binten en de ramen. Het gebouw was voor zijn tijd modern door de sanitaire voorzieningen zoals douches en toiletten met spoeling, het ruime gebruik van gietijzer en de toepassing van een systeem van hete luchtverwarming. Het gebouw kwam in 1862 gereed en was gelegen achter de villa die op deze manier goed zichtbaar bleef, als een verwijzing naar de schenker.

Na de bouw en de opening van het tehuis op 19 februari 1863 namen de eerste bewoners er hun intrek. Er was een reglement opgesteld waaraan ze moesten voldoen. Zo moesten ze deel hebben uitgemaakt van het koloniale leger en daarna niet meer in Nederland hebben gediend. Het betrof alleenstaande oud-militairen beneden de rang van officier, mannen van verschillende nationaliteiten. Door de jaren heen is er voor deze groep oud-militairen meer aandacht voor erkenning en waardering, als ook allerlei vormen van opvang en ondersteuning gekomen.

Het invalidenhuis is diverse malen gerenoveerd. De laatste grote renovatie vond plaats tussen 1995 en 1998. Toen werd het huis aangepast aan de eisen des tijds en kreeg

een geïsoleerd dak met een zinken afdekking naar origineel model (roevendak) dat bovendien weer omgeven werd door een gietijzeren balustrade en een dakgoot in de oorspronkelijke vorm. De bijzondere gietijzeren waterlijsten onder de ramen werden vernieuwd. Het hoofdgebouw kreeg een nieuwe pleisterlaag. Tal van nieuwe voorzieningen werden aangebracht om het tehuis en het museum beter bruikbaar en veiliger maken, zoals een luchtbehandelingsysteem, brandbeveiliging, kabels en leidingen, plafonds, vloeren en vloerbedekking. Tegenwoordig beschikt het tehuis over 48 woonruimtes, een verpleeginrichting en een moderne keuken. In de beide galerijen op de begane grond en op de eerste verdieping is de permanente expositie van het museum ingericht. De gangen op de begane grond worden gebruikt voor wisselexposities.

Museum

Van een min of meer onsamenhangende verzameling voorwerpen uit de Nederlandse koloniën is een collectie ontstaan die een beeld schetst van het leven in het voormalig Nederlands-Indië aan een geïnteresseerd publiek. Bij een wandeling door de galerijen op de benedenverdieping van het museum ziet de bezoeker een verzameling bijzondere kanonnen opgesteld. In de gangen op de benedenverdieping valt momenteel een tentoonstelling met de titel 'Nieuw Licht' te bewonderen met schilderijen en aquarellen van de in Indonesië geboren kunstenaar Wilhelm Bleckmann (1853-1942). Hij brengt als eerste het impressionisme naar Nederlands-Indië. Deze tentoonstelling loopt tot 10 september 2017 en is zeker een bezichtiging waard. Op de eerste verdieping is de geschiedenis van

NOOT:

In de collectie van het NMM bevindt zich een groot aantal naslagwerken, antiquarische prenten en tekeningen van Bronbeek.

Nederlands-Indië vanaf 1600 tot en met de onafhankelijkheidsoorlog en de nasleep daarvan aanschouwelijk voorgesteld.

Tehuis en museum zijn altijd onlosmakelijk met elkaar verbonden geweest. De museumbezoeker zal dan ook bij zijn rondgang een of meer bewoners van het tehuis kunnen aantreffen. Velen van hen hebben een bewogen, avontuurlijk en interessant verleden en zijn graag bereid daarover te vertellen.

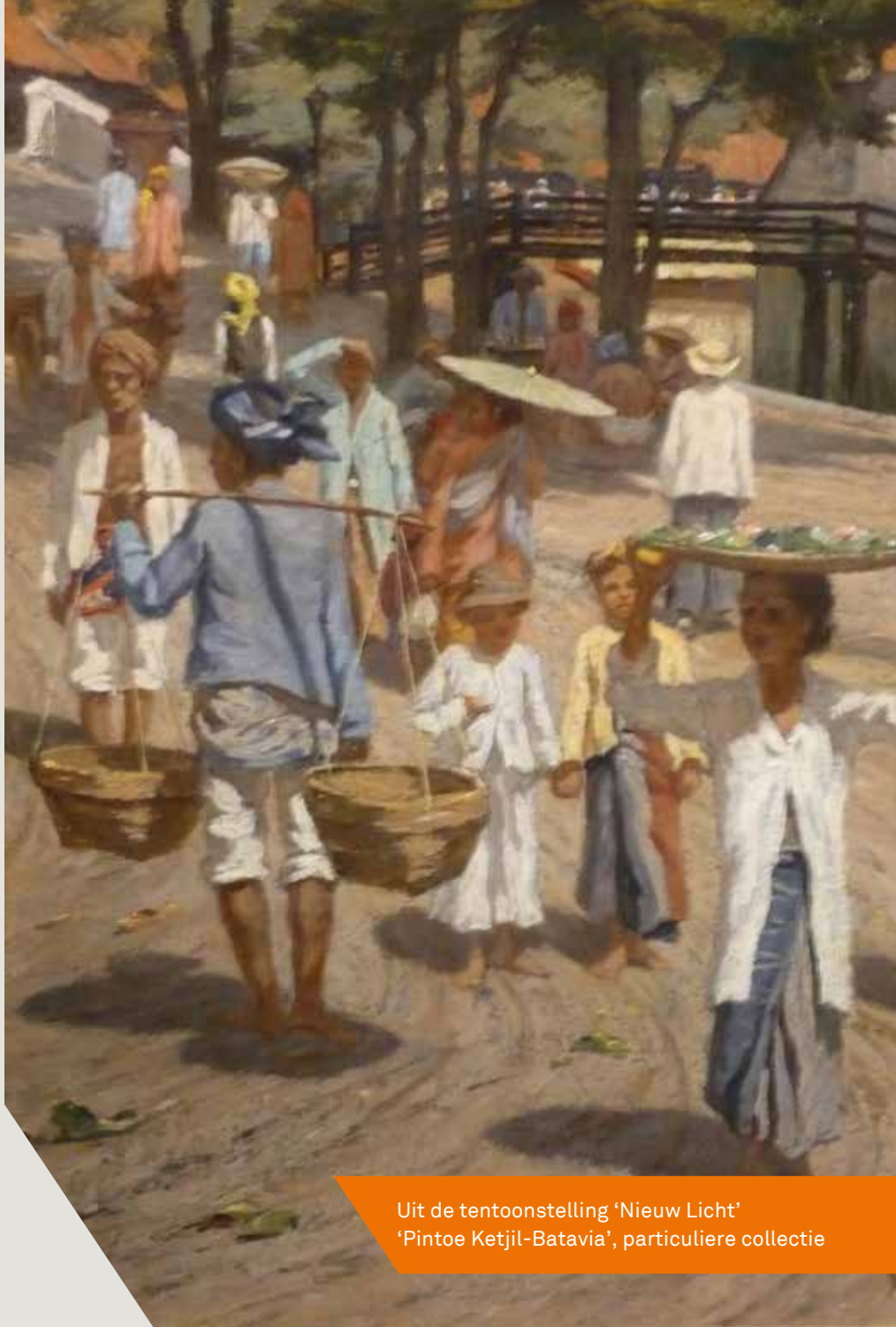
Tegenwoordig fungeert het museum ook meer en meer als vraagbaak voor de koloniale geschiedenis. Wetenschappers, media, musea, instanties en particulieren doen geregeld een beroep op de collectie of vragen informatie.

Monumenten

Op het landgoed bevinden zich verschillende monumenten en gedenktekens. De meesten ervan herinneren aan de bezetting van en de krijgsgevangenschap in Nederlands-Indië tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog. Jaarlijks nemen talloze overlevenden en nabestaanden deel aan herdenkingen op het landgoed. Zo is er op 19 augustus de herdenking van slachtoffers en nabestaanden van de Birma Siam en Pakan Baroe spoorwegen en op 23 en 27 augustus worden de slachtoffers van respectievelijk de Japanse jongenskampen en de Japanse vrouwenkampen bij de monumenten op het landgoed herdacht. Daarnaast zijn er enkele bijzondere gebouwen en bomen op het landgoed te bezichtigen, als ook een fraaie plantenkalender.

Ook biedt Bronbeek, in samenwerking met de stichting Kumpulan Bronbeek, unieke reüniefaciliteiten in het kader van het veteranenbeleid van het ministerie van Defensie.

De Stichting Vrienden van Bronbeek heeft op zaterdag 26 augustus 2017 een Vriendendag georganiseerd met allerlei activiteiten, zoals een bezoek aan de voormalige koninklijke villa, nu gebruikt als commandantswoning, rondleidingen door het museum en landgoed, en lezingen.

Uit de tentoonstelling 'Nieuw Licht' 'Pintoe Ketjil-Batavia', particuliere collectie

Op Bronbeek wordt de traditie in ere gehouden, namelijk de verplichting van de Staat om nazorg te verlenen aan alleenstaande oud-militairen – sinds kort niet alleen mannen maar ook vrouwen – die voor hun inzet voor hun land respect en waardering behoeven en op Bronbeek in de laatste fase van hun leven onder gelijken kunnen verkeren. Tehuis en museum vormen tezamen een uniek ensemble waar de eeuwenlange geschiedenis van verbondenheid tussen Nederland en de overzeese gebiedsdelen, in het bijzonder Indonesië, tot uiting komt. En dit alles dankzij de schenking van koning Willem III.

BRONNEN

Aggelen, L., 150 jaar Koninklijk Bronbeek, Arnhem, 2013

Bevaart, W., Bronbeek, Tempo Doeloe der Liefdadigheid, Den Haag, 2005

Drossaard, W., Bronbeek, een levend verleden, Franeker, 1984

NEDERLANDSE LUCHTVAART-TROEPEN IN NEDERLANDS-INDIË

DOOR WILLEM BOGAARD

Nadat in mei 1945 de strijd tegen nazi-Duitsland was beëindigd, ging de wederopbouw van de Koninklijke Landmacht overstag voor het herstel van het koloniale gezag in Nederlands-Indië. Reeds aangeworven en opgeleide Oorlogsvrijwilligers, aangevuld met een nieuw contingent vrijwilligers zouden zo spoedig mogelijk worden ingescheept voor vertrek naar de Oost. De troepen zouden worden ondersteund door eenheden van de Militaire Luchtvaart van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (ML KNIL), die in Australië waren gestationeerd. Toen de eerste Nederlandse troepen in november 1945 in Malakka arriveerden, was de situatie in Nederlands-Indië drastisch gewijzigd. Japan had gecapituleerd en de Indonesische nationalisten Soekarno en Hatta hadden de onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië uitgeroepen.

De situatie in Nederlands-Indië was gespannen en diffuus. De Engelsen, die tijdelijk het gezag namens Nederland uitoefenden, lieten de Nederlandse militairen aanvankelijk niet toe. Op die manier hoopten ze escalatie te voorkomen. Er waren wel Nederlandse militairen actief in Nederlands-Indië, onder meer van het 18 Squadron, dat vanuit Australië naar Balikpapan op Borneo was verplaatst. De B-25 Mitchells van het squadron hadden als belangrijkste opdracht om voedsel en medicijnen naar geïnterneerden en krijgsgevangenen te brengen, en Nederlandse vrouwen en kinderen naar Australië te vervoeren. Alle in Indië actieve Nederlandse militairen stonden tot eind 1946 onder Brits commando. Internationaal was er druk

op Nederland om met de Republiek Indonesië tot een politieke oplossing te komen.

Tijdens de conferentie in Malino in juli 1946 stelde gouverneur-generaal Van Mook voor om deelstaten in te voeren. Een van de deelstaten zou de republiek van Soekarno zijn. De federale staat zou onderdeel van het koninkrijk blijven, met Wilhelmina als staatshoofd. Voor Soekarno was dit

Formatie Mitchel B-25 J middelzware bommenwerpers. De mitrailleurkoepel achter de cockpit werd bij de verbouwing tot 'strafer' verwijderd.

Operatie Ekster tijdens de tweede politionele actie: aanval op Djambi (Sumatra), waarbij ook B-25 waren betrokken

onacceptabel. Hij streefde een volledig onafhankelijke eenheidsstaat na. Op 15 november werd het Akkoord van Linggadjati gesloten. Nederland erkende de Republiek Indonesië op Java en Sumatra en stemde in met de oprichting van de Verenigde Staten van Indonesië, niet later dan 1 januari 1949. Het akkoord voorzag ook in een unie tussen Nederland en de jonge staat.

Na het bereiken van het akkoord verlieten de Britse en Australische troepen Nederlands-Indië. Het diplomatieke overleg met Indonesische nationalisten kwam Nederland niet slecht uit. Ondertussen kon de opbouw van troepen krachtig ter hand worden genomen, zodat onmiddellijk grote formaties ontplooid

konden worden in plaats van 'losse' infanteriebataljons.

De Oorlogsvrijwilligers van de luchtmacht werden opgenomen in de ML KNIL. De luchtstrijdkrachten werden over de Luchtvaartcommando's Java en Sumatra verdeeld. Er werden diverse typen vliegtuigen naar Indië gestuurd, onder meer Auster MK III- verkenners en Piper Cubs van 6 Artillerie Verkenning-afdeling Squadron op Java, en Pipers Cubs van 17 Verkenning- en Artilleriewaarneming Squadron op Sumatra. Spitfires van 322 Squadron, Mitchell B-25-bommenwerpers van 16 en 18 squadron en P-51 Mustang van 122 Squadron maakten ook deel uit van de luchtstrijdkrachten. Er waren ook

troepen die speciaal waren opgeleid om de vliegvelden te bewaken. Het Royal Air Force Regiment heeft voor deze eenheden model gestaan.

De onderhandelingen over de uitvoering van het Akkoord van Linggadjati mislukten en op 21 juli 1947 besloot het kabinet in Den Haag tot een militaire actie tegen de Republiek: de zogenoemde Eerste Politonele Actie, oftewel operatie Product. De ML KNIL kreeg de opdracht om de luchtmacht van de Republiek, de Angkatan Udara Republik Indonesia (AURI) te vernietigen. De Republiek beschikte over oude Japanse toestellen. Deze werden grotendeels vernietigd tijdens operatie Pelikaan. Verder werd een beroep gedaan op de ML KNIL om luchtsteun te bieden aan eenheden op de grond en om konvooien te beschermen. De vele verzoeken trokken een zware wissel op het personeel. Er waren te weinig mensen om alle vliegtuigen te kunnen inzetten. Op 5 augustus 1947 werd de operatie onder zware internationale druk afgeblazen.

Nieuwe onderhandelingen leidden tot de overeenkomst van Renville, in feite een bevestiging van het Akkoord van Linggadjati. De onrust hield evenwel aan en na anderhalf jaar werd besloten om een eind aan de guerillastrijd te maken. In de dagen voor de nieuwe actie was op de vliegbases veel activiteit. Er werd een verhoogde staat van paraatheid afgekondigd. Op Andir bij Bandoeng arriveerden parachutisten van het Korps Speciale Troepen. En ook op vliegbasis Kalidajati waren er voorbereidingen. Tien Dakota's van de KLM werden ingevlogen. De bemanningen werden gemilitariseerd en de toestellen werden van ML-KNIL tekens voorzien. Vervolgens werden de Dakota's verdeeld over verschillende vliegbases.

De militaire actie, operatie Kraai, begon op 19 december 1948. Vanaf onder meer Andir vlogen de Dakota's met aan boord parachutisten, die boven Yogyakarta sprongen. De bedoeling was om de republikeinse top gevangen te nemen (zie elders in dit magazine). De opzet slaagde, maar de Indonesisch legertop wist te

ontkomen en de guerillastrijd werd voortgezet. Ook op Sumatra vonden luchtlandingsoperaties plaats die als doel hadden de oliegebieden voor Nederland veilig te stellen. Verder gaf de ML KNIL luchtsteun aan amfibische landingen van het Korps Speciale Troepen nabij Yogyakarta en aan grondtroepen elders op Java en Sumatra.

Wederom maakte zware internationale druk een einde aan de politionele actie. Na het afgelasten van de operatie op 5 januari 1949 bleven Nederlandse militairen doelwit van guerillastrijders. De militairen van het Commando Luchtvaarttroepen, die de

vliegvelden moesten bewaken, kregen het ook zwaar te verduren. Regelmatig werden aanvallen uitgevoerd op de Nederlandse vliegvelden en de bewakingstroepen, die niet konden terugvallen op andere eenheden, hadden de grootste moeite de orde en rust in de kampongs bij de vliegvelden te herstellen. Gebrek aan voorraden, ziekte en verliezen waren daarvoor mede aanleiding.

Na operatie Kraai werd het overleg weer hervat. Voordat de Ronde

Tafel Conferentie op 23 augustus 1949 in Den Haag begon, ontruimde Nederland het veroverde Yogyakarta. Dat deed de Nederlandse militairen veel pijn. Na maanden van overleg in Den Haag stemde Nederland in met de volledige en onvoorwaardelijke overdracht van de soevereiniteit over Nederlands-Indië aan de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië. Daarmee kwam een eind aan 350 jaar Nederland bestuur.

De ML KNIL ontbond de squadrons. Verouderde en onbruikbare toestellen bleven achter, bruikbaar materieel werd naar Nederland verscheept. Een deel van de militairen keerde terug naar Nederland en bouwde daar verder aan de militaire luchtvaart. Anderen werden in Nederland gedemobiliseerd, terwijl de autochtone militairen in Indonesië bleven en in een aantal gevallen toetraden tot de AURI.

VAN AS TOT AS

MARINIERSBRIGADE VOOR NEDERLANDS-INDIË

DOOR SVEN MAASKANT

De Tweede Wereldoorlog sloeg grote gaten in de bemanningslijst van het Korps Mariniers. De strijd tegen nazi-Duitsland en Japan bracht de sterkte van het korps terug van 1.100 tot ongeveer 400 mariniers. De anderen waren gesneuveld, vermist of verbleven in krijgsgevangenschap. En wat restte, was verspreid over de wereld: de Antillen, Suriname, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en ter zee.

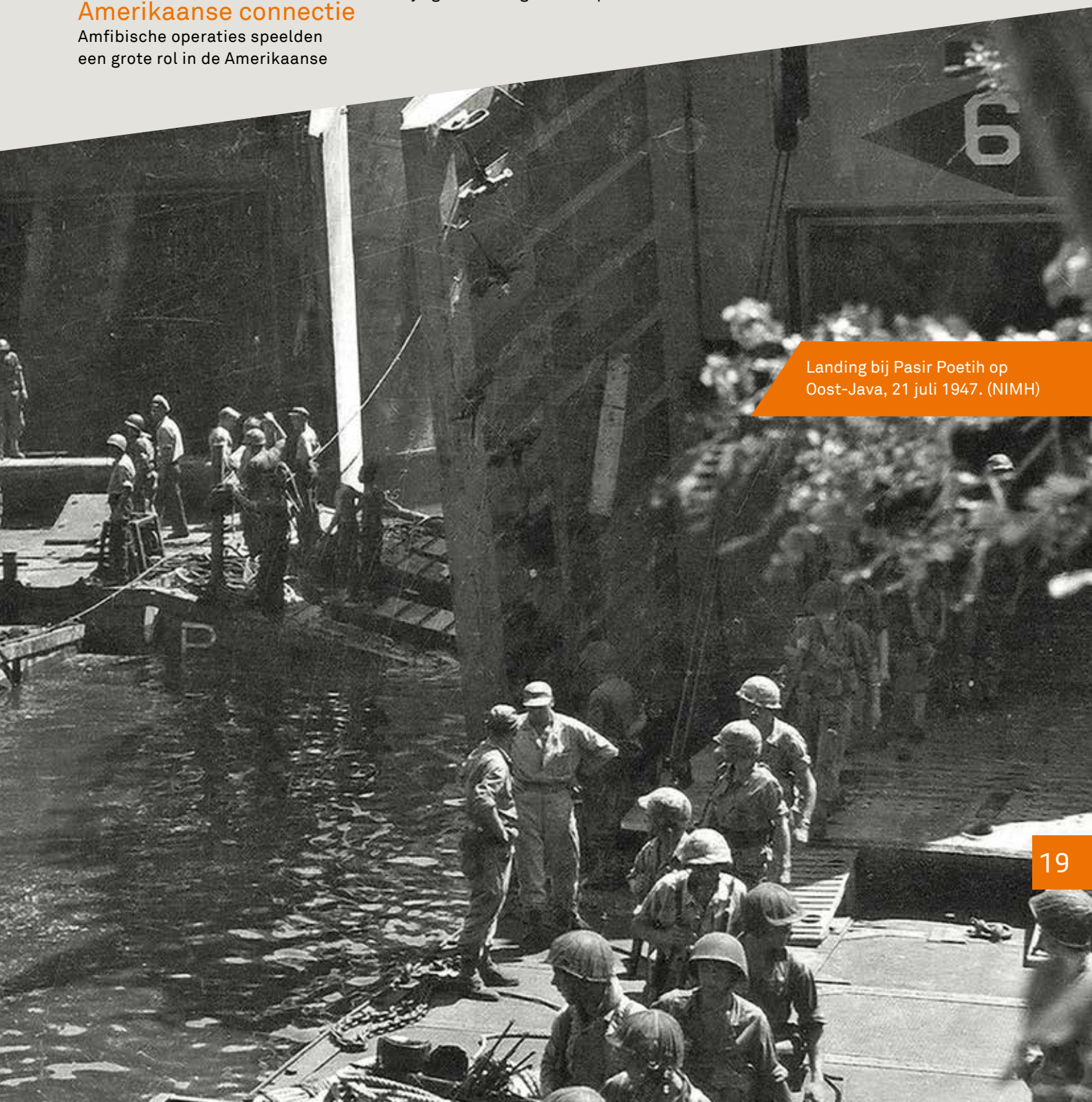
Minister van Marine Fürstner, kapitein der Mariniers Lewe van Aduart of kolonel der Mariniers De Bruyne – wie ook het vuur droeg van het korps, het was vooral de laatste die aan de Mariniersbrigade gestalte zou geven. Bakkerszoon Mattheus de Bruyne werd in 1941 vanuit Nederlands-Indië naar Londen overgeplaatst. Na enige tijd als inlichtingsofficier te hebben gewerkt, verzocht Fürstner hem in 1942 een plan te maken voor de formatie van een marinierseenheid. De Bruyne pakte de handschoen op.

oorlogvoering in de Pacific. Het lag voor de hand dat het Korps Mariniers, wilde Nederland weer voet aan de grond krijgen in Nederlands-Indië, daaraan een welkome bijdrage kon leveren. De organisatie en doctrines van het United States Marine Corps (USMC) zouden daarom als blauwdruk fungeren. Vanuit die gedachte ontwierp De Bruyne een versterkt 'Marine Regiment' van 5.000 man, dat als tactische eenheid zelfstandig kon optreden. Na de nodige discussies hechtte de minister van Marine op 17 mei 1943 zijn goedkeuring aan het plan.

Daarmee was een belangrijke stap gezet, maar moest het echte werk nog beginnen. Het was eerst zaak een zogenoemde 'kernkadergroep' te vormen, dat ten slotte de aangeworven aspirant-mariniers zou opleiden. De commandant van het USMC, luitenant-generaal Thomas Holcomb, die goede herinneringen bewaarde aan de Nederlandse mariniers die tijdens de Boxeropstand in Peking waren ingezet, stelde welwillend materieel, uitrustingen en opleidingsplaatsen in Camp LeJeune ter beschikking

Amerikaanse connectie

Amfibische operaties speelden een grote rol in de Amerikaanse

Landing bij Pasir Poetih op Oost-Java, 21 juli 1947. (NIMH)

Brandende kampong in de omgeving van Surabaya, 1946. (NIMH)

De grootste uitdaging vormde de werving van geschikte instructeurs en de bemanning van de brigade. Voor het kader werd de hoop gevestigd op het 'oude' korpspersoneel, dat – naar het oprichtingsjaar van het Korps Mariniers – bekend zou worden als de '1665-ers'. Vrijwilligers moesten de hoofdmoot van de brigade vormen. Het kostte enige overredingskracht om de mariniers uit het Caribisch gebied en Suriname 'los te weken', omdat er niet onmiddellijk vervanging voorhanden was. Dat probleem deed zich overal voor waar mariniers werden onttrokken. Na veel gesoebat en enig aandringen lukte het niettemin en vanaf oktober 1943 kon een begin worden gemaakt met de opleiding.

Ondertussen startte een wervingscampagne. Na de bevrijding van Zuid-Nederland in het najaar van 1944 en die van heel Nederland op 5 mei 1945 bleken velen bereid als Oorlogsvrijwilliger dienst te nemen bij de Mariniersbrigade. Toen was nog steeds het oogmerk de brigade in te zetten tegen de Japanse bezetter van

Nederlands-Indië. De nadruk van de opleiding lag daarom op conventionele (jungle-)oorlogvoering. Het liep evenwel niet als gedacht.

Indonesië Merdeka

Inzet van twee atoomwapens tegen Japan leidde tot een onverwacht snel einde van de strijd in de Pacific. Zes dagen nadat de tweede atoombom Nagasaki had getroffen, capituleerden

de Japanse strijdkrachten. In Nederlands-Indië bevonden zich op dat moment naar schatting 250.000 Japanse militairen. Het Amerikaanse offensief had de Nederlandse kolonie nog niet bereikt, zodat het enorme contingent intact was. Intussen bevonden duizenden Nederlanders en autochtonen zich in Japanse interneringskampen. Zij snakten naar hun bevrijding.

Spoedig deed zich een tweede onverwachte wending in de situatie in Nederlands-Indië

Voor de kust bij Glondong, operatie Zeemeeuw, december 1948. (NIMH)

voor. De nationalistische beweging in Nederlands-Indië, sterk geëmancipeerd tijdens de bezetting en geleid door Soekarno, verkondigde op 17 augustus 1945 de zelfstandigheid van de Republiek Indonesia. De frustratie in Nederland was begrijpelijkerwijs groot. De reeds voorgenomen inzet van militaire middelen om het koloniale gezag te herstellen, kreeg hierdoor een tweede dimensie. Nu moest het leger niet alleen de overgang van Japans naar Nederlands gezag ondersteunen, maar tevens een vuist vormen tegen door het Japanse leger uitgeruste en getrainde militante nationalist.

Na de bevrijding waren parate eenheden in Nederland op een hand te tellen. De Mariniersbrigade was wel beschikbaar. Min of meer althans, want de brigade had nog niet de beoogde sterkte bereikt. In april 1944 waren nog ongeveer honderd mariniers gedetacheerd bij de Prinses Irene Brigade, maar die keerden na een jaar weer terug met in het kielzog een flink contingent rekruten uit bevrijd Nederland. Toch telde het inzetbare deel van de Mariniersbrigade in augustus 1945 slechts 4.500 man. Dat aantal stond nog onder druk, doordat ook in Nederland personeel nodig was voor de wederopbouw van het Korps Mariniers. De tijd om de brigade nog op sterkte te brengen ontbrak evenwel.

Ontplooiing

Een snelle reorganisatie bracht in elk geval de gevechtseenheden van de brigade op sterkte, al ging dat ten koste van artillerie en genie. Tegelijkertijd kondigden zich andere uitdagingen aan. Zodra de Tweede Wereldoorlog was beëindigd, zette het USMC het mes diep in de opleidingscapaciteit, terwijl de Mariniersbrigade geen enkele prioriteit kreeg bij de toedeling van scheepsruimte op de geallieerde – dus ook Nederlandse – transport- en vrachtschepen. De marineleiding en Nederlandse diplomaten moesten alle zeilen bijzetten om de brigade naar Indië over te brengen en de opleidingen voort te zetten.

Het jaar 1945 liep al ten einde toen het eerste troepentransport van de

Geweergymnastiek, Camp LeJeune, Verenigde Staten. (NIMH)

Mariniersbrigade op rede van Tanjung Priok in Batavia verscheen. De mariniers op de ss Noordam hadden een lange reis achter de rug en verkeerden in grote onzekerheid of zij zouden worden ontscheept. De Britse militaire autoriteiten in de regio zaten niet op de Nederlanders te wachten. Indië was een kruitvat en de komst van de oude koloniale machthebber, zo was de verwachting, zou de zaak geen goed doen. De Britse eenheden, die na de Japanse capitulatie waren ontplooid op belangrijke punten, hadden al grote moeite de orde te bewaren, de Japanse troepen te repatriëren en de bevrijding van de vele krijgsgevangenen, geïnterneerde burgers en dwangarbeiders in goede banen te leiden. Dat op 31 december niettemin het 1e Infanteriebataljon aan wal ging, berustte eerder op miscommunicatie dan op een weloverwogen plan. In elk geval was het Britse contingent ter plaatse maar wat blij met de komst van de mariniers, aangezien de situatie erg gespannen was.

De rest van de brigade zette na enige dagen doelloos wachten koers naar Singapore. Van daar ging het per trein naar een vervallen kamp in Ladang Geddes, Malakka, waar ook het tweede troepentransport en het materieel heen werd gezonden. Ondanks de goede oefenmogelijkheden viel het wachten

zwaar. Pas na twee maanden mocht de brigade weer inschepen en begin maart 1946 vond te Surabaya de vereniging met het inmiddels overgeplaatste 1e Infanteriebataljon plaats.

Na een acclimatisatieperiode begon de geleidelijke gebiedsovername van de Britse troepen. Terwijl de gevechtseenheden de verdediging van de zogeheten Buitenzone rond Surabaya organiseerden, begon met aanvullingen vanuit Nederland de formatie van incomplete en ontbrekende eenheden. Medio april was de 'hand over-take over' van de Britten voltooid. Aan het einde van de maand waren ook de Tankcompagnie, de Zware Wapens Compagnie, de Amfibie Tractor Compagnie (met LVT Amtracs) operationeel. De brigade nam Brits veldgeschut over en bracht ook de geniecapaciteit op sterkte. Aan het einde van de maand bereikte de brigade ten slotte de beoogde organisatie.

Na wat geharrewar over de onder bevelstelling werd de Mariniersbrigade binnen de A-Divisie nevensgeschikt aan de X-Brigade van de Koninklijke Landmacht. Van die divisie zou de brigade gedurende inzet in Indië deel blijven uitmaken. Oost-Java bleef het operatiegebied. Kolonel De Bruyne leidde tot juli 1946, zoals een inspectierapport vermeldde,

Een dodelijk gewonde marinier krijgt
bijstand, Ploemboengan, 1946. (NIMH)

“verreweg de best uitgeruste en beste geoefende eenheid der in Nederlandsch-Indië aanwezige strijdkrachten van het Koninkrijk”. Daarna kreeg hij het bevel over de A-Divisie. Op 1 maart 1948, weer terug in Nederland, werd De Bruyne commandant van het Korps Mariniers.

Krimpende brigade

Na talrijke kleinere gevechtscontacten, voerde de brigade tijdens operatie Product in juli 1947 twee grote amfibische operaties uit in Zuidoost-Java. Vooral het terrein stelde de brigade op de proef; weerstand van Indonesische troepen was relatief gering en de mariniers kwamen daardoor redelijk ongeschonden door de operatie. Wel werden, al langer overigens, vraagtekens gezet bij de training van de mariniers. Het gevecht tegen irregulier optredende eenheden van het Indonesische leger vroeg om een heroverweging van de conventionele mindset, om te beginnen op het gebied van gevechtsinlichtingen.

Acuut was inmiddels de problematiek rond de contracten van de Oorlogsvrijwilligers. Van een groot deel van de vrijwilligers liep dat in de tweede helft van 1947 af. Daaronder bevond zich ook een groot deel van de officieren. Bij de oplossing van het probleem speelden ook de grote druk op de marinebegroting en de twijfels over de ontwikkelingen in Indië een rol. Moest de brigade blijven voortbestaan? Of moest het Korps Mariniers contingenten zeemiliciens gaan klaarstomen voor de brigade? De

oplossing bleek een soort compromis.

De Oorlogsvrijwilligers zouden gefaseerd worden vervangen door dienstplichtige mariniers, maar vanwege de ontoereikende opleidingscapaciteit en hoogstnoodzakelijke bezuinigingen moest de brigade met 30% inkrimpen. Om dat te bereiken verdween een infanteriebataljon, een groot deel van de genie, de Tankcompagnie en componenten van de ondersteunende eenheden. Het resultaat van de reorganisatie, waarvoor de mariniers enige tijd niet actief aan operaties konden deelnemen, resulteerde in een bescheiden Mariniersregiment, waarvan twee infanteriebataljons de ruggengraat vormden. Wel was een forse depoteenheid (opleidingseenheid) geformeerd, die in theorie kon worden ingezet als de nood aan de man was.

Tot as

In april 1948 was het ‘nieuwe’ regiment operationeel. Al snel werd toen duidelijk dat een nog ingrijpender reorganisatie in het verschiet lag. In Nederland was besloten al op 1 januari 1949 een start te maken met de opheffing van het regiment. Van de Mariniersbrigade – de naam bleef nog in zwang – zou alleen een Amfibisch Bataljon overblijven.

Een nieuwe grote operatie, Kraai, zette een streep door dit plan. Tijdens

operatie Kraai voerden de twee infanteriebataljons een landing uit bij Glondong. De toenmalige commandant trok daarna de conclusie dat de nog immer met Amerikaans materieel uitgeruste eenheden ‘versleten’ waren. Het was wat hem betreft onverantwoordelijk de opheffing van de Mariniersbrigade nog langer uit te stellen. Logistiek zelfstandig was de brigade allang niet meer. Ook voor de laatste groep – onmisbare – Oorlogsvrijwilligers zat de dienstdag er op, maar vervanging was niet beschikbaar. Omschakeling naar Brits materieel werd ook niet als serieuze optie gezien.

Er was niets meer dat voor uitstel van het vonnis pleitte en in de loop van mei 1949 namen landmachteenheden de posities van de Mariniersbrigade over. Tegen het eind van die maand werd een begin gemaakt met de formatie van het Amfibische Bataljon en de opheffing van de overige onderdelen. Ongeveer zes jaar na oprichting kwam op 7 juni 1949 een einde aan het bestaan van de Mariniersbrigade. Veel mariniers bleven nog werkzaam in Nederlands-Indië en daarna in Nieuw-Guinea, terwijl veel beroepskrachten hun loopbaan voortzetten in Nederland of op de Antillen.

VRIJWILLIGER IN HET NMM

DOOR FOLKERT GRAAFLAND

Even voorstellen: Mijn naam is Folkert Graafland, gastheer, rondleider en af en toe dagcoördinator in ons mooie museum. Ik ben geboren in Den Haag in februari 1946. Een echt bevrijdingskind dus! Omdat het in ons Haagse bovenhuis in 1963 nogal druk werd (6 kinderen!), heb ik na de MULO een bonnetje uit de Radiobode ingevuld en opgestuurd en een paar weken later stond er een Adjudant van de Luchtmacht voor de deur. Die heeft me, tot groot genoegen van mijn ouders, (scheelde weer een mondje te voeren) overgehaald om bij de Luchtmacht als 'Specialist Materieel' te komen

werken. Daar heb ik geen dag spijt van gehad en ik ben er pas in 2001 weer weggegaan. In Nijmegen heb ik Lya, de liefde van mijn leven, ontmoet. We hebben twee kinderen gekregen en die hebben weer gezorgd voor drie prachtige kleinkinderen.

Na vele omzwervingen, 5 jaar Limos Nijmegen, 12 jaar GTMGW/12 GGW Hesepe in Duitsland, 10 jaar reizende functie door de gehele Klu bij de Defensie Accountantsdienst, landde ik in 1991 weer in Den Haag op de Luchtmachtstaf bij de Directie Materieel. Dat was alsof de cirkel weer rond was, want achter de Binckhorsthoofweg lag de Broekslootkade alwaar ik in 1962 mijn MULO examen had gehaald. Al die jaren was ik er niet meer geweest.

De Luchtmacht is mijn hele leven heel goed voor ons geweest. De periode Duitsland was (financieel) heel goed voor een jong gezin. De reizende periode was ongelofelijk leerzaam omdat ik alle onderdelen met elkaar kon vergelijken. En de laatste periode in Den Haag was in verschillende functies aan één stuk uitdagend met heel veel internationale contacten. De Klu heeft mij ook de gelegenheid gegeven om op te klimmen van Sergeant specialist materieel tot Majoor Logistiek. Na mijn FLO in maart 2001 hebben we een mooi appartement met zwembad, sauna, fitness en lounge gekocht en ben ik 13 jaar Secretaris van onze VvE geweest.

Toen ik dan ook zag dat er mensen gevraagd werden voor het nieuw te bouwen museum heb ik geen moment gearzeld om me op te geven. Vanaf dag 1 in 2014 vind ik het een voorrecht om samen te werken met de collega's en van gedachten te wisselen met bezoekers. Ze te vertellen over de collectie en te horen dat vrijwel iedereen het een geweldig museum vindt. Ik hoop het nog een flinke tijd vol te houden!

Nieuwe vrienden

Bren Lukkien, Ederveen
Lara Lukkien, Ederveen
S. Vries, de, Soest
J. Hoed, van den, Soest
R. Hiensch, Okanagan Centre (BC), Canada
M. Klaveren, van, Westmaas

V. Paulus, Amersfoort
A. Meijs, van der, Zaandam
C.M. Rooij, van, Amersfoort
T. Domselaar, van, Nijkerk
H. Straver, Fijnaart

Colofon

Magazine verschijnt
driemaal per jaar

Redactie

Erwin Vonk
Willem Bogaard
Rink Gercama
Sven Maaskant
Esther Ronner

Vormgeving

Elco Roest, Nivo, Delfgauw
in samenwerking met Fabrique,
Amsterdam

Drukwerk

Drukkerij Nivo, Delfgauw

Uitgever

Stichting Vrienden van het
Nationaal Militair Museum

Secretariaat

Stichting Vrienden NMM
Postbus 6, 3760 AA Soest
Tel: (085) 0036013

e-mail:

secretariaatvrienden@nmm.nl

website: www.vriendennmm.nl

webmaster

Jeroen Klaphake

Ook vriend worden?

Zie www.vriendennmm.nl

Uw vriendschap wordt beloond

met dit magazine en gratis
toegang tot ons museum en uit-
nodigingen voor vriendendagen
en vernissages.